

Wil de echte leider nu opstaan?

Een wolf in schaapskleren bestierde vijftien jaar lang *DWDD*, het vlaggenschip van de vooravond op de publieke omroep. Dat is de conclusie van vijftig van de zeventig bronnen in het onderzoek dat Matthijs van Nieuwkerk ten val bracht. Hoe ontstaan verziekte systemen waarin machthebbers opruiend kunnen opereren? En misschien nog wel belangrijker: waarom houden we ze keer op keer in stand?

TEKST FRANK WAALS
FOTOGRAFIE ANP

Het is dinsdag 7 november 2017, even na half zes, wanneer een team van Nieuwe Revu de studio van *De Wereld Draait Door* binnenstapt. Ruim vijf kwartier later opent Matthijs van Nieuwkerk de uitzending met de woorden: '#MeToo heeft Nederland hard geraakt vandaag', daarmee doelend op ons onderzoek naar de veelvuldig van misbruik beschuldigde castingdirector Job Gosschalk. En even later aan tafel: 'Hoe gaat zoiets? Je publiceert vandaag, maar daar zit een maand onderzoek tussen. Waarom nu pas? Had je nog meer informatie nodig? Nog meer sprekers nodig?' Het antwoord is een duidelijke: 'Ja, altijd.'

Wie had ooit kunnen denken dat de man die daar instemmend op knikte, exact vijf jaar later zelf ten onder zou gaan aan een diepgravend onderzoek van, in dit geval, *de Volkskrant*? Maandenlang spraken journalisten Abel Bormans, Maud Effting en Willem Feenstra met maar liefst zeventig ex-medewerkers van het programma, waarvan er vijftig toegaven onderdeel te zijn geweest van een angstcultuur waarin zij

verbaal werden mishandeld door de gastheer en zijn eindredacteuren. Gosschalk verloor destijds alles wat hem lief was en dook onder in de luwte, Van Nieuwkerk bevindt zich momenteel in diezelfde positie. Ook het grotendeels ontkennen van de beschuldigingen en de meest schokkende gevallen – zoals de geluidsman die op zijn knieën 'sorry, meneer van Nieuwkerk' moest zeggen – afdoen als onzin, kunnen als blauwdruk op de reactie van Gosschalk worden gelegd. 'Die suggestie, doe me een lol!' schreef Matthijs in een eerste verklaring die hem uiteindelijk zijn baan kostte, voortvloeiend uit het artikel dat weekblad *Privé* in 2011 over deze kwestie deed. Twintig oud-medewerkers deden daarin destijds al hun beklag over de donkere andere kant van de medaille van het programma.

Nazi-Duitsland

Wat is nu eigenlijk de ideale baas? Is dat de leider die op de kar zit en zijn manschappen 'm vooruit laat trekken, of staat hij ertussen om de vloot aan te voeren? Verkiezen we een chef die je rechtuit in je gezicht uitkaffert of meelacht, maar je ondertussen wel een dolk in de rug ➤

Matthijs van Nieuwkerk bleek een tiran op de werkvloer van *DWDD*.

steekt? In een tijdperk waarin medewerkers steeds mondiger durven zijn, rijst de vraag: wil de echte leider nu opstaan? Eén waar het gros in ieder geval mee kan leven en tegelijkertijd enige vorm van succes mee kan worden geboekt.

Psychotraumatheapeut en gedragsdeskundige Carla Goosen stelt in het boek *Seks, Macht & Misbruik* dat mensen die over grenzen heen gaan, daarin steeds een stukje verder opschuiven als ze daarin niet serieus gecorrigeerd worden. 'Het gedrag kan beginnen met een slechte gewoonte en het daarbij sussen van het geweten door te stellen dat het heus wel kan. Je macht gebruiken of misbruiken is vaak een heel dunne lijn, waar het lastig is het punt aan te wijzen waarin er een verschil gemaakt kan worden. Er ontstaat dan een proces waarbij een afhankelijke of ondergeschikte binnen de beïnvloedingssfeer van de dader komt en daarin beklemd raakt. Isolatie, onveiligheid, schuldgevoel en angst maken dat het slachtoffer vanuit deze positie niet meer terug kan en onder de beïnvloedingssfeer van een "dader" blijft.'

Organisatie- en arbeidspsycholoog Tosca Gort, die het fenomeen vanuit de psychologie benadert, zegt in hetzelfde boek dat veel te verklaren is door het systeem waarin mensen werken. 'We denken altijd dat we heel eigen en uniek zijn in ons gedrag, maar vaak gedragen we ons simpelweg naar het systeem dat er heerst in de samenleving of een bepaalde bedrijfscultuur. Een grof

maar duidelijk voorbeeld: als wij in nazi-Duitsland waren geboren, was de kans groot geweest dat we hadden leren rekenen op een nazi-school en op gezette tijden netjes salueerden. Puur omdat je in dat systeem leeft. De kans dat je daar dan in meegaat is in zo'n geval 90 procent. Plak dat nu eens op een situatie waarin iemand gedragingen van misbruik gaat vertonen of daar het slachtoffer van wordt, dan kun je daarbij soms onmogelijk naar die ene enkele handeling kijken die te ver gaat. In het systeem waarin je opereert, zitten meestal al heel veel factoren waardoor iets kan ontstaan.'

Kijkend naar de situatie bij DWDD geeft Gort toe hier de afgelopen weken met veel mensen over te hebben gediscussieerd. 'Het is duidelijk dat hier sprake was van slecht leiderschap, want dat is altijd zo als de goede mensen weglopen,' laat ze desgevraagd weten. 'Sinds #MeToo is er een maatschappelijke tendens gaande, waarin we anders naar hiërarchische structuren kijken. Daarom komen deze verhalen nu ook allemaal naar buiten en blijkt uit onderzoek dat maar liefst drie miljoen mensen op een of andere manier te maken heeft gehad met enige vorm van intimidatie op de werkvloer. Waarom scoorden bijvoorbeeld de programma's van chef-kok Gordon Ramsay jarenlang zo goed? Puur omdat we herkenning zagen in zijn driftbuien. Boos zijn zit in het menselijk spectrum van emoties, maar doorgaans gaan we daar slecht mee om.

Van een leider verwachten we al helemaal dat deze perfect is. Mensen hebben liever een achterbaks iemand die jou achter je rug om ontslaat, dan iemand die een directe klootzak is en je in het gezicht de waarheid vertelt. Als je naar de politiek kijkt, dan houden Kamerleden die collega's er links en rechts uitwerken, maar hen ondertussen wel een appje sturen voor hun verjaardag, het doorgaans ook het langst vol.'

In alles een solist

Bij mensen die ergens lang aan de macht zijn, zoals Matthijs van Nieuwkerk vijftien jaar lang bij DWDD en daarvoor vier jaar als hoofdredacteur van *Het Parool*, bestaat het gevaar dat ze op den duur een peloton aan jaknikkers om zich

heen verzamelen. Gort: 'Na verloop van tijd ontstaat er een situatie waarin ze minder goed aan zelfreflectie doen. Je krijgt steeds meer voor elkaar, wordt daar ook om gevierd, gaat er steeds meer in geloven en krijgt minder empathie voor mensen die in een andere positie zitten. Dat je zelf ooit ook onder aan de ladder bent begonnen, wordt veelal vergeten. Een effect dat je bijna bij iedereen die aan de macht komt, kunt zien. Daarom bestaan er in de politiek, in het buitenland meer dan hier, regels dat je om de zoveel jaar plaats moet maken voor een ander, omdat je je beoordelingsvermogen kwijtraakt.' De grap is, volgens Gort, dat een leider niet zonder zijn volgers kan, maar dat systemen ondertussen wel enkel en alleen kunnen bestaan door diezelfde volgers. 'Het is niet zo dat een leider in z'n eentje staat te schreeuwen en zodoende alles voor elkaar krijgt. Collega's die meedoen in dat systeem zijn net zo schuldig, want er zijn ontzettend veel factoren voor nodig om iets te laten rotten. Een hr-afdeling die niet functioneert, de directie die haar taken niet oppakt, allemaal *flying monkeys* die wel aangeven, maar negativiteit geen halt toeroepen. Is er op die redactie dan echt iemand geweest die zo nu en dan tegen Matthijs zei: "Joh gast, volg me niet, heb jij heel veel interne spanning en moet je eens naar een therapeut? Doe even rustig, want alle mensen van kwaliteit nemen de benen." Door niks te zeggen word je medestander van het sys- ➤

Het decor van *De Wereld Draait Door*, rechts is Matthijs van Nieuwkerk aan het repeteren.

'Mensen hebben liever een achterbaks iemand die jou achter je rug om ontslaat, dan iemand die een directe klootzak is en je in het gezicht de waarheid vertelt'

teem. Deels ben je dan slachtoffer, deels ook niet. Als de roem van het mogen werken bij DWDD voor jou belangrijker is dan je eer intact houden of jezelf te beschermen, dan lijkt me dat een bewuste keuze.'

Waar Van Nieuwkerk zijn medewerkers regelmatig ter verantwoording riep in 'het hok', zijn kantoor in het hart van de werkvloer, daar liet zijn collega Robert Jensen zich in zijn hoogtijdagen nauwelijks op de redactie zien. De presentator beschikte voor zijn Talkshow *JENSEN!* over een enorm team aan redacteuren, producers, editors en verslaggevers, maar wisselde vrijwel geen woord met hen. Vaak trok hij zich terug in zijn kantoor aan de kop van het pand of kwam hij pas laat aanzetten voor een opname. Tussen het uit de taxi springen en opkomen voor publiek in de studio zat soms slechts minuten.

Twee cadeaus van zijn team, die hij ontving na de vijfhonderdste show en aan het einde van het seizoen – een fotocollage van zijn gasten en een mozaïekkunstwerk dat een portret van hemzelf vormt – heeft hij inmiddels niet meer in bezit. 'Die liggen bij mij op zolder,' aldus toenmalig sidekick Jan Zwart, destijds beter bekend als Jan Paparazzi. 'Hij vond het een beetje ongemakkelijk om dat te krijgen. "Vind jij dat wel leuk, Jan? Neem jij het dan maar mee," zei hij, haha. De redactie regelde de gasten, maar inhoudelijk bereidde hij de interviews liever zelf voor. Hij had voldoende input van zichzelf en stoorde zich aan de, in zijn ogen, schoolkrantvragen die zijn team voor hem maakte. "Daar heb ik dus helemaal niks aan," riep hij dan. Hij wist dat het hebben van een redactie bij het werk hoort, maar van hem hoefde dat allemaal niet. Dat hele sociale aspect van etentjes, borrels en met elkaar proosten op weer een geslaagd seizoen liet hij het liefste aan zich voorbijgaan. Soms deed hij het wel, maar met frisse tegenzin. Die man is gewoon in alles een solist, een eenpitter. Dat zie je nu ook aan de onlinevideo's die hij maakt. Daar doet hij, van A tot Z, alles zelf voor.'

Geen speeltuin

Bijkomend voordeel van Jensens YouTube-uitzendingen is dat hij zich daarbij niet aan een draaiboek hoeft te houden. Opnames op het Mediapark liepen namelijk geregeld uit, met boze gasten die lang moesten wachten tot gevolg. Zo zat oud-tennisser Raemon Sluiter anderhalf uur langer in zijn kleedkamer, kwam hij vervolgens toch opdraven, maar gaf hij na afloop van de opnames aan nooit meer terug te

willen komen. René Froger verliet met veel bombarie het pand nadat zijn interview maar uitgesteld bleef worden en hij een andere afspraak moest halen en Catherine Keyl liep live aan de desk van *RTL Boulevard* leeg over de jubileumshow die zij aan zich voorbij had laten gaan. 'Het was de bedoeling dat ik, ter gelegenheid van de vijfhonderdste aflevering, achter Roberts desk zou zitten, hij op de bank en ik het gesprek met hem voerend. Ik had echter ook al deze afspraak bij jullie staan, dus hoe later het werd, des te meer ik dacht: ik moet zo echt vertrekken. Dat heb ik dan ook gedaan. Afspraak is immers afspraak,' aldus de presentatrice op die bewuste avond.

Jan: 'Toen hebben we Kelly van der Veer in een taxi gehesen, haar 50 euro gegeven en daarmee scoorden we evengoed 500.000 kijkers. Je moet niet vergeten dat die show op RTL 5 te zien was, dus het moet wel een beetje reuring geven. Robert wilde zijn gasten vooraf nooit zien, want dat zou dan ten koste gaan van de spontaniteit. Humor krijg je niet als je vooraf al een kwartier in de kleedkamer met elkaar hebt zitten praten en er daarna een laf ons-kent-onsgesprekje op tv volgt. De mensen op die bank moesten verrast worden door wat er komen ging. Zo kan ik me nog goed herinneren dat Marco Borsato eens begon over War Child en Robert doodleuk een grote koptelefoon opzette. Marco werd in die tijd overal als een god behandeld, maar daar hadden wij geen zin in. "Luister, in die flauwe verhalen heb ik geen zin. Kijk jij maar even in die camera, doe je praatje, dan hebben we dat gehad," riep hij. Marco vond dat maar raar, maar wij konden daar erg van genieten.'

Een zanger die het programma steevast een 'nee' verkocht is Jan Smit. 'Als hij vanmiddag

'Je moet eens weten hoe dat vroeger met John de Mol ging bij *Koffietijd* en *De 5 Uur Show*. Dat was nog tien keer erger. Die programma's kampten met een torenhoog ziekteverzuim'

weer niet wil, dan ben ik er klaar mee en ga ik hem voortaan bashen. Dan maar zo,' zou Robert daarop binnenskamers hebben gezegd. Jan weer: 'Ik heb hem laatst drie uur lang bij *Sterren.nl* gehad en het er met hem over gehad. *JENSEN!* was gewoon niet zo zijn programma en bovendien zat hij vaak in Duitsland. Wat moet ik daar dan gaan doen, vroeg hij zich af.'

Jan gold in die tijd als bindmiddel tussen Robert en de redactie. In de eerste jaren zichtbaar, als sidekick op de bank tijdens de uitzendingen, tijdens de laatste seizoenen op de achtergrond als publieksopwarmer. 'Ik kon met zowel Robert als het team prima overweg. Misschien ook wel omdat ik altijd al heel gemakkelijk met iedereen een gesprekje aanknoop. Ik ben nogal van het harmoniemodel en altijd wel redelijk mezelf. Er is in die tijd nooit iemand zijn kantoor binnengelopen met de vraag of het misschien geen goed idee was om bij zijn mensen z'n gezicht eens wat vaker te laten zien. En waarom ook eigenlijk? Je bent daar op je werk, man! Het is geen gezelligheidsvereniging of speeltuin. Dat Van Nieuwkerk het totaal anders aanpakte en zo hard tegen zijn mensen uitviel, is natuurlijk niet goed, maar volgens mij deed hij dat om de boel een beetje scherp te houden. Je moet eens weten hoe dat vroeger met John de Mol ging bij *Koffietijd* en *De 5 Uur Show*. Dat was nog tien keer erger. Die programma's kampten met een torenhoog ziekteverzuim door de verbale intimidatie door De Mol van de mensen net onder hem.'

Presentatrice van dat laatste programma, Catherine Keyl, herkent zich niet in dat beeld. 'Dit is de eerste keer dat ik dat hoor. Dat heb ik echt niet meegemaakt. Ik kwam daar om 09.00 uur op de redactievergadering waar we de onderwerpen voor die dag bedachten, vervolgens gingen we aan het werk en om 15.00 uur stapte ik de studio binnen voor de repetities. Van spanningen heb ik nooit iets gemerkt. Wat je wel merkt bij het presenteren van zo'n live-programma, is dat je enorm gefocust moet blijven om het goed te kunnen doen. Ik weet nog dat ik op een gegeven moment een half jaar lang niet in de supermarkt was geweest, omdat er simpelweg geen ruimte was voor de normale dingen in het leven. Dat zal voor Matthijs niet anders zijn geweest. Hij presenteerde zijn programma, net als ik, vijftien jaar lang en wilde altijd de beste zijn. Dat houdt in dat je na een goede show tegen je redactie zegt: "Wees niet al te blij en verslap niet, want morgen moet ie weer goed zijn."

Het feit dat verbale intimidatie en grensover-

schrijdend gedrag bij DWDD schering en inslag was, is volgens Catherine te verklaren. 'Als je iemand zo lang zijn gang laat gaan, nimmer corrigeert en een leiding hebt die dat allemaal maar accepteert, dat vind ik niet dat je dat Matthijs kunt verwijten. Het is buitengewoon laf te noemen dat je je als leiding wel laat betalen om de kar te trekken en vervolgens geen enkele beslissing durft te nemen. De schuld ligt in zo'n geval bij meerdere partijen, want iedereen houdt elkaar in stand en is bang om z'n baantje te verliezen. Laat ik maar niks tegen Matthijs zeggen, anders word ik eruit geflikkerd. Al begrijp ik überhaupt niet hoe dat zou kunnen, want ik heb als presentator nooit de macht gehad om iemand te ontslaan. M'n programma *Catherine* werd bijvoorbeeld geproduceerd door Universal, alle mensen waren in dienst van TV Holland en ikzelf stond onder contract bij RTL. Iemand direct ontslaan was in mijn geval ondenkbaar.'

Tentakels

Ongetwijfeld de invloedrijkste dynastie in medieland is die van de familie De Mol. Vrijwel elk medium in ons land houdt rekening met de >

Gordon Ramsey (boven) en Robert Jensen houden er ook een eigen manier van presenteren op na.

Catherine Keyl doet haar zegje over de familie De Mol.

ver grijpende tentakels van opperhoofd John, zus Linda en zoon Johnny, plus vrienden en collega's die daar zijdelings bij betrokken zijn. Familieleden, zoals *Vandaag Inside*-verslaggever Noa Vahle, worden tot vervelens toe de hemel in geprezen om werk waar collega's hun hand niet voor omdraaien en schadelijke publicaties worden veelal uit de weg gegaan of tegengehouden. Zo zijn de vermoedelijke misdragingen van Willeke Alberti achter de schermen van de musical *De Jantjes* nooit gepubliceerd. Het artikel, waarin uitvoerig werd beschreven hoe zij vlak voor aanvang ontplofte van woede, collega's uitschold en zelfs met stoelen door de kamer smeed – omdat ze het publiek niet mocht inlichten over ontstane stemproblemen – heeft het daglicht nooit gezien. Door de zangeres zelf is alles in het werk gesteld om publicatie te voorkomen. Ook het verhaal en de foto's van de ongelukkige val van vastgoedmakelaar Jacques Walch werd tegengehouden. Tijdens een zakelijke bespreking in het kart- en evenementencentrum van coureurs Tim en Tom Coronel in Huizen kreeg Walch na een meningsverschil een flinke duw, waarbij hij tegen een ijzeren kast viel. Twaalf politieagenten, twee ziekenauto's en een traumahelikopter moesten er aan te pas komen om de bewusteloos geraakte zakenman in veiligheid te brengen. 'De dokter vertelde me dat ik, naast een zware hersenschudding, een scheurtje in mijn tweede nekwerf heb opgelopen,' aldus Walch. 'Ik heb ongelooflijk veel pech gehad, maar eigenlijk nog veel meer geluk. Het had namelijk buitengewoon weinig gescheeld of ik had de rest van mijn leven in een rolstoel geze-

ten.' Met John de Mol heeft dit verhaal in directe zin niets te maken, maar omdat Walch goed bevriend is met de man en hij zijn huizen verkoopt, werd dit incident eveneens stilgehouden. En dat terwijl de vastgoedmakelaar zelf er dan weer geen enkel probleem mee had: 'Niemand heeft van mij toestemming nodig om de waarheid te spreken.'

Catherine Keyl: 'Ik heb een keer een column over John de Mol voor *De Telegraaf* geschreven en die is nooit geaccepteerd omdat de krant toen in onderhandeling met hem was over overname. Dat is nooit zo tegen mij gezegd, maar dat was natuurlijk wel de reden. Waarom veel media niet over De Mol schrijven? Laten we eerlijk zijn: we hebben allemaal hypotheek te betalen en als je geen inkomen hebt, dan houdt dat natuurlijk ook op. Zo simpel is het. Het heeft allemaal te maken met machtsposities en die heeft John behoorlijk. Ik heb dat zelfs tegen zijn zoon Johnny gezegd in dat beroemde interview in *HLF8*: 'Je bent gewoon lid van een hele machtige familie.' Nou, daar was iedereen totaal van in shock. Dat ik dat durfde te zeggen. Waarom? Dat is toch gewoon bekend? Doe eens even normaal, zeg! Johnny vroeg mij of ik dat gesprek (over de misstanden bij *The Voice*, red.) op televisie met hem aan wilde gaan. Mijn enige eis was dat ik dan wel alles moest kunnen zeggen en vragen. "Kijk uit dat je geen spijt krijgt," zei ik hem nog. Dat had hij nadien gelukkig ook niet.'

Fobieën en angsten

Wat kunnen mensen doen om zichzelf tegen blaffende chefs te beschermen? Hoe voorkom je in een burn-out te raken door een giftige sfeer op de werkvloer? Tosca Gort: 'Op het moment dat persoonlijke ontwikkeling in je werk afwezig is, kunnen de hierboven beschreven dingen ontstaan. Er zijn in dat geval maar twee opties: of je vindt het zo gaaf om er te werken en ziet

'Andere mensen hebben ook geprobeerd om DWDD te presenteren en volgens mij werd dat geen succes. Zonder Matthijs zou de boel instorten'

meer voor- dan nadelen dat je besluit te blijven. In dat geval dien je jezelf nog sterker te maken om te kunnen overleven. De andere optie is vertrekken en, wellicht met behulp van een loopbaancoach, een andere toffe baan vinden. Niemand bindt je vast aan je bureaustoel. Je kunt altijd weg. Te allen tijde. Wanneer je kijkt naar de baas die jou zoveel stress oplevert, dan valt daar natuurlijk ook wel iets voor te zeggen. Matthijs noemt zichzelf een "vat vol fobieën en angsten", terwijl hij naar buiten toe juist als een heel overwogen man overkomt. Kennelijk zit hij dus toch met enorme, interne spanningen en kan de vraag gesteld worden: zijn mensen die zo emotioneel zijn wel geschikt voor dit soort rollen? Waarschijnlijk niet. Als de druk te hoog wordt, dan slaan ze de pan uit. Als ik Matthijs van buitenaf lees, dan zie ik overduidelijk een superintelligent iemand en vaak beschermt dat de persoon in kwestie tegen psychologische stoornissen. Over het algemeen kan zo iemand zichzelf wel op de rails houden, maar wanneer hij ingrediënten met zich meedraagt van extreme spanningen en "levenswerkgevoel", dan blijkt hij of zij dat uiteindelijk toch niet helemaal aan te kunnen. Als je de druk maar genoeg opvoert en de omstandigheden dermate extreem maakt, dan moet je bijna een soort supermens zijn wil je niet tot het gedrag overgaan dat hij heeft laten zien.'

In *College Tour* zei Van Nieuwkerk in 2011: 'Nova was erg redactie driven. Met andere woorden: de redactie bepaalde wie de gasten waren. Als een show iets meer personality driven wordt, dan moet de personality er ook wel iets van kunnen zeggen. Daar hoort discipline bij en tucht. Of de fluwelen handschoen of de zweep dan het beste werkt? Je moet ze allebei in je achterzak hebben. Ze werken allebei. Als je een programma lang wilt presenteren, dan moet je wel zorgen dat je fris blijft. Dat moet je aan de ene kant zelf doen, aan de andere kant moet je zorgen dat je ploeg jou blijft inspireren. Het is gewoon een wet, daar kan niemand iets aan doen: als ik blijf, wil ik soms met andere gezichten te maken hebben om weer nieuwe ideeën te krijgen.'

Gort: 'In alleen dit uitspreken ben je eigenlijk een oprechte klootzak. Heel veel CEO's van bedrijven zullen het misschien niet zo zeggen, maar doen precies hetzelfde. Ze werken mensen achter hun rug om weg en dat wordt dan prima gevonden. Ik geef geen waardeoordeel, maar Matthijs zegt wat er gewoon nodig was

voor het succes van dat programma. Andere mensen hebben ook geprobeerd om *DWDD* te presenteren en volgens mij werd dat geen succes. Zonder hem zou de boel instorten en dus was hij hét ingrediënt dat nodig was en waarvoor hij soms die klootzak moest zijn om resultaat te halen. Je kan ook beslissen dat je geen 10 hoeft te scoren en met een 7 of een 8 ook tevreden bent, maar hij besloot zichzelf op te offeren voor zijn levenswerk. Daarom zullen de publicaties over *DWDD* hem nu ook zo'n pijn doen. Deze worden bijna als belangrijker beschouwd als de prestatie die hij met het programma heeft neergezet en waar hij kennelijk alles voor gegeven heeft.'

Tot besluit, Matthijs in hetzelfde interview uit 2011. Ook de presentator zelf kon een grote mond klaarblijkelijk niet waarderen. Over reacties op straat: 'Elke telefoon is een fototoestel. Zeker ongevraagd, wanneer er tussen twee gezichten door ineens zo'n arm komt, vind ik dat heel intimiderend. Ik kom daarom niet meer in cafés. Wat de ergste ervaring ooit was waarbij ik dacht: ik stop er nu mee? Iemand die met een soort glazige blik voor je, neus aan neus, staat en je he-le-maal uitscheldt. Dat je de grootste lul, zakkenvuller en klootzak bent. En het gaat maar door. Dat vind ik heel vervelend en niet fijn.' ✖

NARCISME

Als we kijken naar machtsmisbruik van een narcist, dan tonen onderzoeken aan dat alles wat een narcist doet niet enkel voortkomt uit een drang naar macht, maar ook uit de aanwezigheid van angst. Waar een normaal persoon zichzelf moed inpraat en sterke punten benadrukt om zichzelf te accepteren of iets te overwinnen, daar ziet de narcist het vooral als taak ongemakkelijke gevoelens waar hij niet mee kan omgaan buiten te sluiten. Een spelletje Monopoly met het gezin, maar toch drie keer naar de gevangenis moeten en vier keer op de duurste straat met hotel komen? Bij gezonde mensen levert dit teleurstelling op, maar ook het besef dat dit nu eenmaal kan gebeuren. Een narcist kan daar niet mee omgaan. Alles moet goed en maakt hij een fout, dan heeft deze simpelweg niet plaatsgevonden. De eigenschappen van een narcist kunnen bestaan uit: arrogant en hooghartig gedrag, andere mensen geen of minder succes gunnen, altijd overtuigd van het eigen gelijk, blind zijn voor de mening van anderen en collega's of vrienden misbruiken voor eigen gewin. Het zijn van een narcist wil vrijwel altijd zeggen dat het in de basis ook een goed acteur is. Wanneer je iemand met dergelijke trekken tegen het lijf loopt, zal deze persoon meestal op je overkomen als een uiterst charismatisch en zelfverzekerd persoon die goed uit zijn of haar woorden komt. Omdat de narcist zeker weet dat hij in zijn specialiteit de absolute wereldtop is, weet hij ook zeer effectief te manipuleren.